Õiguskantsler

Peadirektor Egert Belitšev
Politsei- ja Piirivalveamet
ppa@politsei.ee

Teie 19.05.2025 nr 2.1-3/18228-2

Meie 09.10.2025 nr 7-4/250944/2507319

Prefekt Argo Tali
Politsei- ja Piirivalveameti
Lääne prefektuur
ppa@politsei.ee

Riietus ja dokumendid

Austatud härra peadirektor, austatud härra prefekt

Õiguskantsleri poole pöördus [ ], kes kaebas, et ta pidi Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Lääne prefektuuri Kuressaare politseijaoskonna arestimaja kambris viibima videovalve all, kandes vaid aluspükse, särki ja sokke. Ta ei ole rahul ka sellega, et talle ei antud kambrisse kaasa nimekirja asjadest, mis olid temalt pärast arestimajja jõudmist ära võetud. Avaldaja tegi etteheiteid ka väärteomenetluse kohta, ent talle on selgitatud, et süüteomenetluse sisulistes küsimustes õiguskantsler hinnanguid ei anna (õiguskantsleri seaduse § 25 lg 2).

Leian, et Politsei- ja Piirivalveamet ei käitunud arestimajja paigutatud inimesega seaduse kohaselt, kui jättis talle andmata läbiotsimise protokolli koopia ja temalt ära võetud asjade nimekirja. Politsei- ja Piirivalveamet ei taganud ka tema inimväärikust austavat kinnipidamist, sest ei pakkunud talle asendusriideid, mida ta oleks saanud kambris kanda. Politsei- ja Piirivalveamet peab hankima kinnipidamiskohtadesse piisava varu ohutuid riideid, mida saab anda inimestele, kelle rõivad on turvakaalutlustel ära võetud.

PPA-st saadud info kohaselt peeti avaldaja kinni 29.03.2025 väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 44 lõike 1 punkti 3 alusel. PPA edastatud dokumentide põhjal võib järeldada, et avaldajat peeti Kuressaare arestimajas kinni kella 05.12–18.12, seega 13 tundi.

Arestimajas kinnipidamist reguleerib üksikasjalikumalt siseministri 27.09.2011 määrus nr 21 „Arestimaja sisekorraeeskiri“ (ASKE). ASKE § 1 ja § 3 punkti 7 kohaselt rakenduvad ASKE normid ka väärteo korras kinni peetud ja arestimajas viibiva inimeste suhtes.

Dokumentide kätteandmine

PPA selgitas õiguskantslerile saadetud 19.05.2025 vastuses nr 2.1-3/18228-2, et kinnipidamisel võeti inimeselt ära ja pandi hoiule tema vallasasjad, mille nimekiri („Kinnipeetule kätte antud ja hoiule võetud esemete nimekiri“) lisati läbiotsimise protokollile. Avaldajale tutvustati seda dokumenti esemete äravõtmisel ja ta andis sellele allkirja. Sama dokumenti täiendati avaldaja vabastamisel ja sinna tehti märge esemete kättesaamise kohta. PPA sõnutsi kinnitas inimene

allkirjaga, et on oma asjad kätte saanud, ega avaldanud kordagi soovi saada dokumentidest koopiat.

ASKE § 7 lõike 1 järgi peavad ametnikud arestimajja saabunud kinnipeetu ja tema asjad läbi otsima. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt koostatakse kinnipeetu läbiotsimise kohta läbiotsimise protokoll, millesse märgitakse kinnipeetult hoiule võetud asjad ja dokumendid. Protokolli koopia antakse kinnipeetule allkirja vastu. ASKE § 7 lõige 4 sätestab, et arestimajja vastuvõtmisel võetakse kinnipeetuga kaasas olevad isiklikud asjad ja tema isikut tõendavad dokumendid hoiule või antakse kinnipeetu soovil talle kambrisse kaasa.

ASKE § 35 lõiked 1 ja 2 näevad ette, et kinnipeetu asjad võetakse hoiule või kui kinnipeetu soovib, antakse need talle kambrisse kaasa, arvestades ASKE § 33 lõikes 2 ja §-s 39 toodud piiranguid. Kõigi asjade kohta koostatakse ühtne nimekiri, kus peab olema kirjas, kas asi on kinnipeetu käes või hoiuruumis. Nimekiri koostatakse kahes eksemplaris, millest üks antakse kinnipeetule ja teine hoiuruumi eest vastutavale ametnikule.

Viidatud ASKE § 39 lõike 1 punkti 1 järgi on kinnipeetul keelatud arestimajas kasutada esemeid, millega on võimalik tekitada vigastusi. Sellised esemed on näiteks relvad ja laskemoon, erivahendid, nõelad, vardad, nöörid, niidid, võtmed, köied ja traadid.

Seega on PPA ametnikel kohustus (nende ASKE sätete koostoimes) anda arestimajja paigutatud inimesele arestimajja saabumise ja tema ning ta asjade läbiotsimise järel koopia tema läbiotsimise protokollist, milles on kirjas kinnipeetult ära võetud asjad ja dokumendid. Samuti tuleb inimesele anda nimekiri, kus on kirjas kinnipeetu kambrisse või hoiuruumi antud asjad ja millest peab nähtuma, kas asi on kinnipeetu käes või hoiuruumis.

Asjade äravõtmisega piiratakse Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 32 sätestatud omandipõhiõigust, sest inimene ei saa ajutiselt enda asju vallata ja kasutada. Sellisel juhul on kahtlemata oluline, et inimene teaks, millised tema asjad on hoiule võetud, ja saaks seda ka vajadusel oma õiguste kaitsel tõendada. Hoiule võetud asjade nimekirja koostamisega välditakse olukorda, et inimene jääb oma omandist ilma, sest ta ei suuda tõendada, et riigivõim on talle kuuluva asja temalt ära võtnud ja hoiab seda õigusvastaselt enda käes või on selle hävitanud. Küllap saaks seda eesmärki täita ka ühe dokumendiga, ent minister on määrusega ette näinud, et tuleb koostada kaks dokumenti.

ASKE sätete eesmärki arvestades on oluline, et kinnipeetult ära võetud asjade nimestik antaks talle kohe pärast asjade äravõtmist, mitte alles näiteks tema vabastamisel. Pikemaajalise kinnipidamise korral oleks inimesel keeruline hakata kinnipidamisel ära võetud asju aegsasti tagasi nõudma.

ASKE sätestab ühemõtteliselt, et inimesele antakse koopia läbiotsimise protokollist ja tema asjade nimekirja üks eksemplar hoolimata sellest, kas inimene neid dokumente küsib või taotleb. Olukorrad, mil mõni dokument antakse välja ainult inimese soovil või taotlusel, on ASKE-s ka vastavalt sõnastatud – näiteks ASKE § 79 lõikes 1. Seevastu ASKE § 7 lõikes 2 ja § 35 lõikes 2 on selgelt öeldud, et PPA peab need dokumendid inimesele andma sõltumata sellest, kas ta neid taotleb.

Seega rikkus PPA avaldaja õigusi, kui jättis talle andmata koopia läbiotsimise protokollist ja tema asjade nimekirja.

Kambris kandmiseks sobiv riietus

Õiguskantslerile saadetud PPA 19.05.2025 vastuse nr 2.1-3/18228-2 kohaselt viibis avaldaja arestikambris aluspesus, sest tema dressipükstes ja lühikestes pükstes olid eemaldatavad nöörid, mis on kambris keelatud. Nööre avaldaja eemaldama ei nõustunud. PPA osutas, et kogu kinnipidamise jooksul ei esitanud avaldaja soovi saada asenduspükse ega pöördunud selles asjas ametnike poole.

Põhiseaduse §-st 18, VTMS §-st 6 ja vangistusseaduse (VangS) § 4[1] lõikest 1 tuleneb nõue, et inimest tuleb ka väärteomenetluses ja kinnipidamisel kohelda inimväärikust austavalt. Selle kohustuse täitmine on riigivõimu esindajate ülesanne.

Mõistagi on PPA-l õigus võtta inimeselt arestimajas viibimise ajaks ära ASKE § 39 lõikes 1 loetletud esemed. Seda tuleb aga teha inimväärikust austavalt. ASKE § 39 lõike 1 punkt 1 on sõnastatud nii, et selle sätte alusel on võimalik kinnipeetult ära võtta enamik tema riideid, kui need sisaldavad nööre või niite. Kui kinnipeetule ei pakuta asemele sobivaid asendusriideid, võib juhtuda, et ta on kambris peaaegu või päris alasti.

Euroopa Inimõiguste Kohus on öelnud, et paigutades inimese julgeolekukaalutlustel mitmeks päevaks kambrisse ilma riieteta, alandatakse tema inimväärikust, kui seejuures pole kaalutud vähem riivavaid meetmeid, näiteks rebenemiskindlate riiete andmist.[1] Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on oma 2022. aasta Hollandi visiidi raportis (p 202) rõhutanud, et ennast ohustavalt käituvat inimest ei tohi paigutada politsei kinnipidamiskambrisse alasti või aluspesu väel, vaid sellele inimesele tuleb anda rebenemiskindlad riided.

Õiguskantsler on lühiajalise kinnipidamise kambritesse tehtud kontrollkäigu kokkuvõttes osutanud, et kui inimeselt tuleb tema turvalisuse tagamiseks riided ära võtta, peab need viivitamata asendama ohutu riietusega. Õiguskantsler on veel soovitanud, et kinnipidamiskohas hoitaks teatavat varu asendusriideid, juhuks kui kinnipeetu enda riided on näiteks märjad. Seega on PPA-l vaja soetada kinnipidamiskambris kandmiseks sobivaid asendusriideid, juhul kui inimene ei saa kambris enda riideid kanda.

Teinud kindlaks, et mõnd avaldaja seljas olnud riietuseset pole ASKE § 39 lõike 1 järgi lubatud kanda, oleks olnud sobiv pakkuda talle asendusriideid (nt rebenemiskindlaid pükse või muid pükse, mis on arestimajas lubatud). Sobivaid pükse oleks pidanud inimesele pakkuma PPA ametnikud, kuna neil on kohustus austada kinnipeetava inimväärikust (PS § 18, VTMS § 6 ja VangS § 4[1]). Ei ole kohane oodata, kuni inimene ise selleks soovi avaldab.

Seega ei taganud PPA inimese inimväärikat kinnipidamist, kuna ei pakkunud temalt ära võetud pükste asemele teisi pükse, mida inimene oleks saanud kambris viibides kanda.

Ka PPA kinnipidamiskohtadesse tehtud kontrollkäikudel on välja tulnud, et mõnel juhul on inimene paigutatud PPA kinnipidamiskambrisse kas peaaegu või päris alasti. Selliste olukordade vältimiseks soovitan PPA-l varuda kinnipidamiskohtadesse (arestimajad, ajutise kinnipidamise kambrid) piisavalt palju sobivaid riideid, mida saab anda inimestele kambris kandmiseks, kui nende riided on turvakaalutlustel ära võetud.

[1] Euroopa Inimõiguste Kohtu 07.07.2011 otsus asjas nr 20999/05 Hellig *vs.* Saksamaa, p 57.

Kuna sobivate riiete varumise soovitus on mõeldud kõigile PPA kinnipidamiskohtadele, saadan selle seisukoha ka Politsei- ja Piirivalveametile. ÕKS § 35^2 lõike 1 alusel palun Politsei- ja Piirivalveametil hiljemalt 15. detsembriks 2025 teada anda, kuidas on soovitust järgitud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Indrek-Ivar Määrits 693 8406
Indrek-Ivar.Maarits@oiguskantsler.ee